

UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE ROZWOJU ROLNICTWA W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM

Mirosława KOZŁOWSKA-BURDZIAK¹

1. Wprowadzenie

Rolnictwo jest najstarszym i jednocześnie najbardziej pierwotnym etapem produkcji żywności. Nierozzerwalnie także wiąże się z bezpośrednim oddziaływaniem człowieka na środowisko przyrodnicze. Wraz z rozwojem nowych technologii produkcyjnych oddziaływanie to wzrasta, zazwyczaj ze szkodą dla środowiska.

Celem niniejszego opracowania jest próba analizy rozwoju rolnictwa w województwie podlaskim w latach 2004 – 2006 z jednoczesnym uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych.

2. Wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze

Określa się, że jeszcze pół wieku temu rolnictwo w zasadzie nie powodowało degradacji środowiska przyrodniczego, poza skrajnymi przypadkami niewłaściwych metod uprawy (np. orka silnie nachylonych stoków, powodująca szybką erozję gleby), [Tyburski, Żakowska-Biemans 2007 s. 132]. Dzisiaj produkcję rolniczą uważa się za jedno z głównych źródeł zanieczyszczeń gleby i wód. Wskutek intensyfikacji rolnictwa stosuje się różne substancje chemiczne, które często mają negatywny wpływ na procesy naturalne, zachodzące w środowisku [Motowidlak 2007 s. 184 i nast.]. Szczególna rola w tym względzie przypada środkom ochrony roślin i nawozom mineralnym. Pestycydy, niszcząc niepożądane w rolnictwie szkodniki czy chwasty, niszczą generalnie organizmy żywe. Odpowiedzialne zatem są także za zatrucie zwierząt gospodarskich oraz wywoływanie przewlekłych schorzeń u ludzi. Nawozy mineralne stosowane w nadmiernych dawkach mogą doprowadzić do skażenia wód powierzchniowych i podziemnych.

Postępująca specjalizacja produkcji przynosi w efekcie oddzielenie produkcji roślinnej od zwierzęcej. Prowadzi to do wzrostu zużycia nawozów sztucznych ze względu na ograniczone możliwości nawożenia organicznego lub też, w przypadku dominacji produkcji zwierzęcej, do nadmiernego stosowania gnojowicy, za-

¹ Dr hab. Mirosława Kozłowska-Burdziak – Wydział Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku.

truwającej glebę i wodę oraz powodującej zwiększoną emisję amoniaku do atmosfery.

Istotnym problemem związanym z intensyfikacją rolnictwa jest zmniejszanie się różnorodności fauny i flory. Zmniejsza się odporność roślin i zwierząt na niekorzystne warunki klimatyczne i choroby. Dotyczy to zarówno dzikiej przyrody, jak i roślin oraz zwierząt wykorzystywanych w rolnictwie. Koniecznym zatem staje się zachowanie różnorodności biologicznej, co ma swój wyraz chociażby w programach rolnośrodowiskowych, będących instrumentem Wspólnej Polityki Rolnej.

Zagrożenia wynikające z procesu intensyfikacji rolnictwa dotyczą także skutków większego zużycia wody w gospodarstwach towarowych i zakłócenia bilansu wodnego obszarów rolniczych [*Polska wieś...* 2006 s. 156 – 157]. Określa się, że niekorzystne zjawiska ekologiczne nasilać się będą szczególnie na obszarach o mało zróżnicowanym krajobrazie, zdominowanych przez grunty byłych państwowych gospodarstw rolnych [*Polska wieś...* 2006 s. 156 – 157].

Rolnictwo towarowe o wysokim poziomie intensywności generalnie nie ma dobrych warunków do rozwoju w naszym kraju, ze względu na przewagę gleb o niskiej jakości bonitacyjnej oraz rozdrobnioną strukturę obszarową. Niemniej jednak system płatności obszarowych zachęca do wzrostu powierzchni gospodarstw i skłania zatem producentów rolnych do przechodzenia do przemysłowych form gospodarki rolnej, między innymi hodowli.

Określa się, że powierzchnia terenów rolniczych w Polsce, uznawanych za zdegradowane lub zagrożone degradacją stanowi około 15% [*Polska wieś...* 2006 s. 156 – 157]. Biorąc pod uwagę fakt, że udział gospodarstw wysokotowarowych systematycznie wzrasta (w latach 1992-2005 gospodarstwa wysokotowarowe, według danych Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, stanowiły odpowiednio 6,4% i 11,8% ogółu gospodarstw), przypuszczać należy, iż odsetek gruntów zagrożonych degradacją może się zwiększyć. Województwo podlaskie pod względem udziału gospodarstw wysokotowarowych zaliczane jest do makroregionu środkowo-wschodniego (udział gospodarstw, o których mowa stanowi 8,9%). Niższy wskaźnik ma makroregion południowo-wschodni (7,8%), pozostałe (środkowo-zachodni – 30,7%, południowo-zachodni – 12,3% oraz północny – 10,4%) charakteryzują się większym zagęszczeniem gospodarstw osiągniętych wysoką produkcją [*Polska wieś...* 2006 s. 42].

3. Zmiany w poziomie intensywności rolnictwa w województwie podlaskim w latach 2004 – 2006

Integracja z Unią Europejską i objęcie polskich producentów rolnych instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej spowodowało wzrost zainteresowania działalnością rolniczą także w województwie podlaskim. Ten fakt przejawia się przede wszystkim wzrostem powierzchni użytków rolnych i spadkiem gruntów do tej porę nie użytkowanych rolniczo (tabela 1.).

Tabela 1. Użytkowanie gruntów według siedziby użytkownika w województwie podlaskim w latach 2004 – 2006 (w tys. ha)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	Dynamika (rok pop.=100%)	
				2005	2006
Pow. ogółem	2024,1	2026,0	2027,2	100,1	100,1
Użytki rolne	1113,0	1097,5	1104,0	98,6	100,6
W tym:					
- grunty orne	718,8	713,4	730,0	99,3	102,3
- sady	3,3	3,9	4,1	118,2	105,1
- łąki i pastw.	390,9	380,2	369,8	97,3	97,3
Lasy	607,4	609,6	614,1	100,4	100,7
Pozostałe grunty	303,6	319,0	309,1	105,1	96,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Rolnictwo... 2005 i 2007].

Najwyższą dynamiką w 2006 roku charakteryzują się jednak grunty zalesione. Niewykluczone, iż wpływ na to zjawisko mają dopłaty do zalesiania gruntów rolnych, przewidziane w Planie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004 – 2006. Województwo podlaskie charakteryzuje się widoczną poprawą struktury obszarowej gospodarstw. W latach 2004 – 2006 nastąpił tu wzrost średniej powierzchni gospodarstwa o 0,6 ha (tabela 2.). Pod względem wzrostu średniego arealu gruntów, województwo podlaskie ustępuje jedynie województwu warmińsko-mazurskiemu, zachodniopomorskiemu i pomorskiemu, a więc tym regionom, gdzie występuje wysoka podaż ziemi (z dawnego sektora PGR).

Niższe, niż średnio w kraju, tempo ubytku gospodarstw rolniczych na Podlasiu w analizowanym okresie może świadczyć o stosunkowo wolniejszych przemianach obszarowych. Potwierdzać to może także wiek członków rodzin rolników, pracujących w gospodarstwach. W województwie podlaskim 46,6% pracujących to osoby, które nie przekroczyły 44 roku życia – w kraju podobny wskaźnik wynosi 43,5%. Ludność rolnicza powyżej 55 roku życia stanowi w województwie 28,4%, podczas gdy średnio w kraju taki wskaźnik wynosi 31,1%. Gospodarstwa rolne w województwie podlaskim prowadzone są w większości przez osoby o korzystnej strukturze wiekowej, co dobrze rokuje dla rozwoju tych gospodarstw, ale jednocześnie powoduje, że wolniejszy jest przepływ ziemi w wyniku przechodzenia rolników na świadczenia emerytalne.

Niemniej jednak w widoczny sposób zwiększa się zarówno powierzchnia użytków rolnych w grupie gospodarstw największych obszarowo (powyżej 20 ha), jak również średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie w tej grupie (tabela 3.). Co więcej, tak istotny wzrost dotyczy tylko gospodarstw największych obszarowo. Jest to zatem kolejny dowód, potwierdzający rosnące zainteresowanie działalnością rolniczą w województwie podlaskim.

Tabela 2. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w latach 2004 – 2006 i tempo ubytku gospodarstw w poszczególnych województwach*

Wyszczególnienie	Średnia wielkość gosp. (ha)		Wzrost średniej wielkości gosp. (ha)	Ubytek gosp. (%)
	2004	2006		
dolnośląskie	7,8	8,4	0,6	11,9
kujawsko-pomorskie	9,1	9,7	0,6	6,6
lubelskie	5,1	5,3	0,2	4,5
lubuskie	10,1	10,6	0,5	9,7
łódzkie	5,4	5,6	0,2	3,4
małopolskie	2,0	2,2	0,2	13,5
mazowieckie	5,7	6,2	0,5	8,0
opolskie	7,8	8,7	0,9	9,2
podkarpackie	2,5	2,6	0,1	1,1
podlaskie	9,5	10,1	0,6	6,1
pomorskie	11,1	12,5	1,4	13,3
śląskie	2,0	2,4	0,4	19,9
świętokrzyskie	3,9	3,9	0,0	10,0
warmińsko-mazurskie	14,4	16,3	1,9	13,2
wielkopolskie	9,0	9,1	0,1	3,3
zachodniopomorskie	15,7	17,3	1,6	14,0
Polska	5,7	6,1	0,4	8,6

* łącznie z gospodarstwami do 1 ha

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS.

Tabela 3. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w województwie podlaskim w latach 2002 – 2007

Wyszczególnienie	Ogółem użytki rolne w ha		Grupy obszarowe użytków rolnych					
			1-5 ha		5-20 ha		powyżej 20 ha	
	A	B	A	B	A	B	A	B
1. 2002	1142054	11,4	80486	2,5	606504	11,1	455064	34,4
2. 2007	1117446	11,9	79264	2,7	553005	10,9	485177	35,0
3. zmiana stanu (ha)	- 24608	+0,5	-1222	+0,2	-53499	-0,2	+30113	+0,6

A – powierzchnia użytków rolnych ogółem w grupie

B- średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie w danej grupie

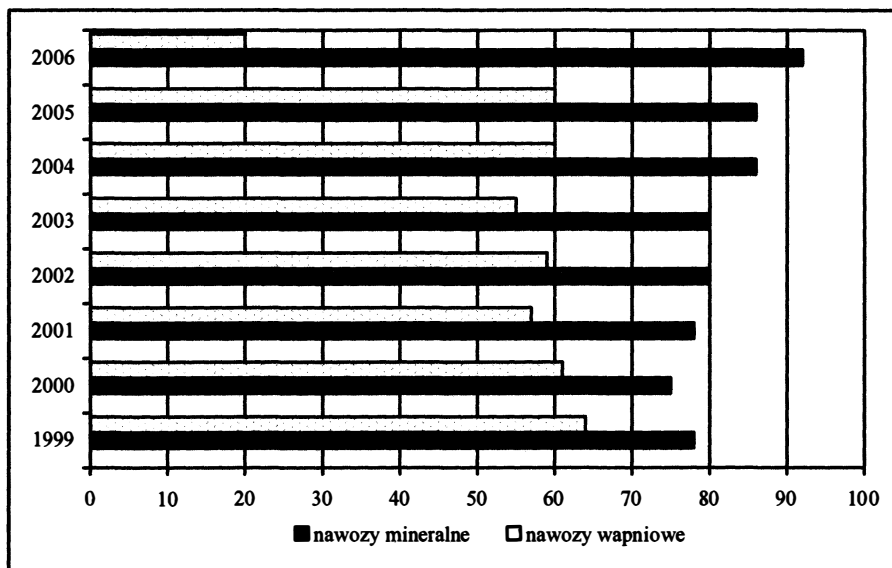
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Białymstoku.

Z roku na rok zwiększa się także poziom nakładów ponoszonych na jeden hektar użytków rolnych. Wyraźnie widoczne jest to na przykładzie zużycia nawozów mineralnych i wapniowych (wykres 1.).

Jedynie zużycie tych ostatnich charakteryzuje się ogromnym spadkiem w 2006 roku – do wysokości około 20 kg czystego składnika na 1 ha. Nie jest to zjawisko korzystne, biorąc pod uwagę fakt przewagi w województwie gleb

o odczynie kwaśnym. Warto w tym miejscu dodać, że takie gleby nie sprzyjają plonowaniu roślin, a poza tym mają wpływ na kumulowanie w roślinach substancji niekorzystnych, z punktu widzenia zdrowia konsumentów.

Wykres 1. Zużycie nawozów sztucznych w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych w województwie podlaskim

Źródło: [Rolnictwo... 2007 s. 12].

Mimo wzrostu poziomu nawożenia mineralnego, jest ono województwie podlaskim znacznie niższe niż średnio w kraju. W roku gospodarczym 2005/2006 średnie zużycie nawozów mineralnych w Polsce wyniosło 123,3 kg czystego składnika na 1 ha użytków rolnych, w województwie podlaskim 92 kg. Pod tym względem województwo zajmuje czternaste miejsce (wykres 2.).

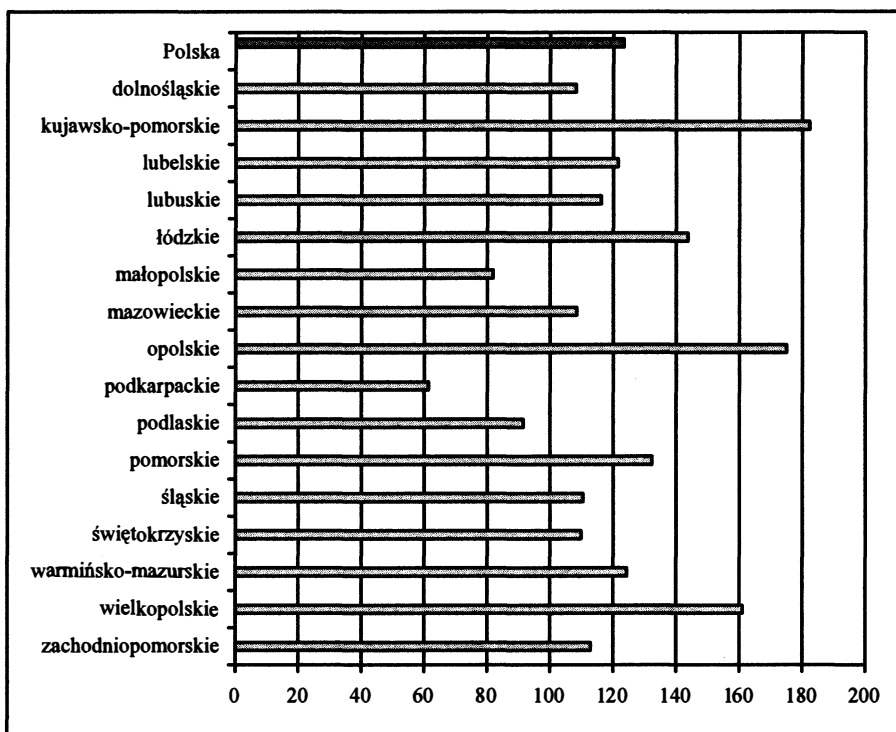
Zwiększanie poziomu nawożenia może budzić wątpliwości, analizując poziom plonów zbóż, który np. w 2006 roku wydaje się być mało zależny od stosowanych dawek nawozów (wykres 3.).

Zasadniczym czynnikiem wpływającym na poziom plonów w tym roku okazały się warunki atmosferyczne. Również w skali całego kraju (średni plon 26 dt) w roku 2006 plonowanie zbóż było niższe niż w latach poprzednich.

Największe zagrożenie dla środowiska ze strony rolnictwa stanowią związki azotu, które trafiają bezpośrednio do wód gruntowych lub do atmosfery. W związku z tym gospodarkę nawozami mineralnymi i organicznymi reguluje ustawa o nawozach i nawożeniu z dnia 10 lipca 2007 roku [Ustawa... 2007]. Określa ona warunki wprowadzania do obrotu i stosowania nawozów oraz zapobiegania zagrożeniom dla ludzi, zwierząt i środowiska. Ustawa między innymi zakazuje

stosowania nawozów na glebach zalanych wodą oraz przykrytych śniegiem lub zamrożonych do głębokości 30 cm. Zabrania również stosowania nawozów organicznych w postaci płynnej na glebach bez pokrywy roślinnej, położonych na stokach o nachyleniu większym niż 10%. Ogranicza także dawkę nawozu naturalnego, zastosowaną w ciągu roku do 170 kg azotu (N) w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych. Od roku 2008 nawozy naturalne w postaci stałej muszą być przechowywane w pomieszczeniach inwentarskich lub na nieprzepuszczalnych płytach zabezpieczonych przed przenikaniem wycieku do gruntu, w nawozy płynne wyłącznie w szczelnych zbiornikach.

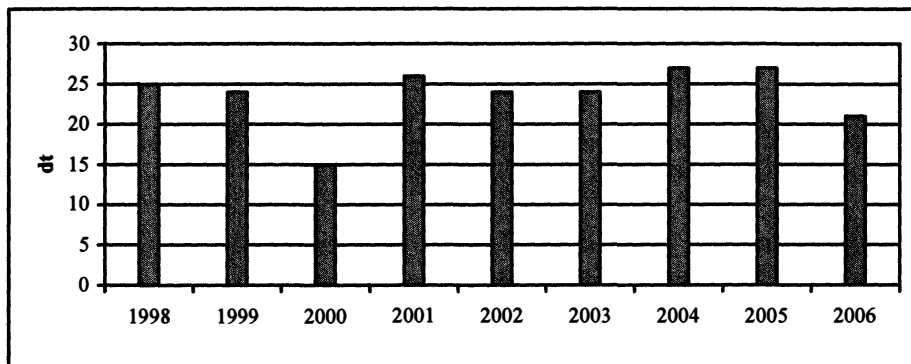
Wykres 2. Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych na 1 ha użytków rolnych (w kg NPK)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Rocznik ... 2007, Tab. 49].

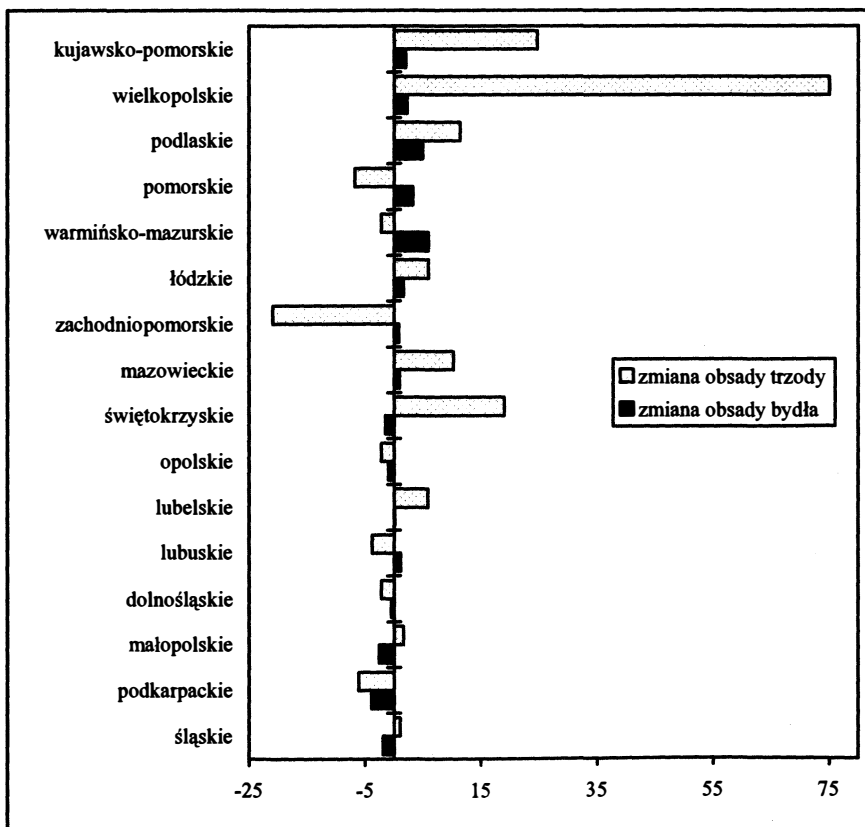
O wzroście intensywności produkcji rolniczej świadczą także zmiany w obsadzie zwierząt gospodarskich, szczególnie bydła i trzody chlewnej. W województwie podlaskim w latach 2004-2006 wyraźnie wzrasta zarówno liczba sztuk bydła, jak i trzody chlewnej w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych (wykres 4.). Niesie to za sobą określone skutki także dla środowiska przyrodniczego.

Wykres 3. Plony zbóż ogółem z 1 ha w województwie podlaskim

Źródło: [Rolnictwo... 2007, s. 18].

Wykres 4. Zmiany w obsadzie bydła i trzody chlewnej w latach 2004 – 2006

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z wspomnianą wyżej ustawą o nawozach i nawożeniu, każde gospodarstwo, trzymające zwierzęta na płytkiej ściółce, musi mieć szczelną płytę obornikową i zbiornik na gnojówkę, natomiast w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta na rusztach – zbiornik na gnojówkę. Rozporządzenie Rady Ministrów określa wielkości płyt obornikowych oraz zbiorników na gnojówkę i gnojowicę w przeliczeniu na sztukę dużą zwierząt (DJP – Duża Jednostka Przeliczeniowa), [Rozporządzenie... 2002].

4. Instrumenty prośrodowiskowe Unii Europejskiej i ich wykorzystanie w rolnictwie województwa podlaskiego

Polskie rolnictwo jest niewątpliwie bardziej przyjazne dla środowiska przyrodniczego niż rolnictwo wielu państw członkowskich Unii Europejskiej. Za takim stwierdzeniem przemawia np. rozdrobniona struktura obszarowa, która z jednej strony sprzyja różnorodności fauny i flory, a z drugiej utrudnia prowadzenie intensywnego rolnictwa towarowego. Ze względu na lata zaniedbań w infrastrukturze produkcyjnej rolnictwa, w Polsce przeważają jeszcze w chwili obecnej ekstensywne systemy produkcji. W rolnictwie jest także silna tradycja gospodarstwa rodzinnego o niskim stopniu specjalizacji, co także ma korzystny wpływ na środowisko przyrodnicze [*Polska wieś...* 2006 s. 148].

W instrumentach Wspólnej Polityki Rolnej znajdują się także te służące ochronie różnorodności biologicznej, wraz z akcesją do Unii Europejskiej objęły one także polskie rolnictwo i obszary wiejskie. W roku 2005 uruchomiono w Polsce pierwsze instrumenty prośrodowiskowe (programy rolnośrodowiskowe, zalesienia gruntów, wsparcie obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania ONW) oraz wprowadzono wymóg przestrzegania podstawowych standardów środowiskowych przez beneficjentów funduszy unijnych.

Program rolnośrodowiskowy ma na celu zachęcić rolników do dobrowolnych działań na rzecz środowiska, wykraczających poza normy obowiązującego prawa i dobrej praktyki rolniczej. W latach 2004-2006 w Polsce program ograniczony został do 7 pakietów: rolnictwo zrównoważone, rolnictwo ekologiczne, ochrona wód i gleb, zachowanie lokalnych ras zwierząt gospodarskich, strefy buforowe, utrzymanie łąk i pastwisk ekstensywnych.

Głównym zadaniem programu rolnośrodowiskowego jest: produkcja rolnicza zgodna z wymogami ochrony środowiska, ochrona i kształtowanie krajobrazu, ochrona zagrożonych wyginięciem gatunków dzikiej fauny i flory, ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich oraz poprawa stanu świadomości ekologicznej społeczności wiejskiej. Z uwagi na fakt, iż prawie 32% powierzchni województwa stanowią obszary chronionego krajobrazu, ten instrument na Podlasiu ma szczególne znaczenie.

Liczba złożonych wniosków o wsparcie z tego tytułu, wg danych na koniec sierpnia 2007 roku, wynosi w analizowanym województwie 4238, a więc stosunkowo niewiele (4,5% gospodarstw o powierzchni ponad 1 ha). Można jednak stwierdzić, że w porównaniu do średniej krajowej i tak sytuacja przedstawia się

korzystniej. Tam wnioski o wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych złożyło ok. 4% gospodarstw o powierzchni przekraczającej 1 ha. Najwięcej złożonych wniosków dotyczy pakietu: Rolnictwo ekologiczne. Analiza złożonych wniosków jest wnikliwa i długotrwała. Zrealizowane płatności w województwie wynoszą ponad 28 mln złotych, co daje średnio na jeden złożony wniosek 6782 zł.

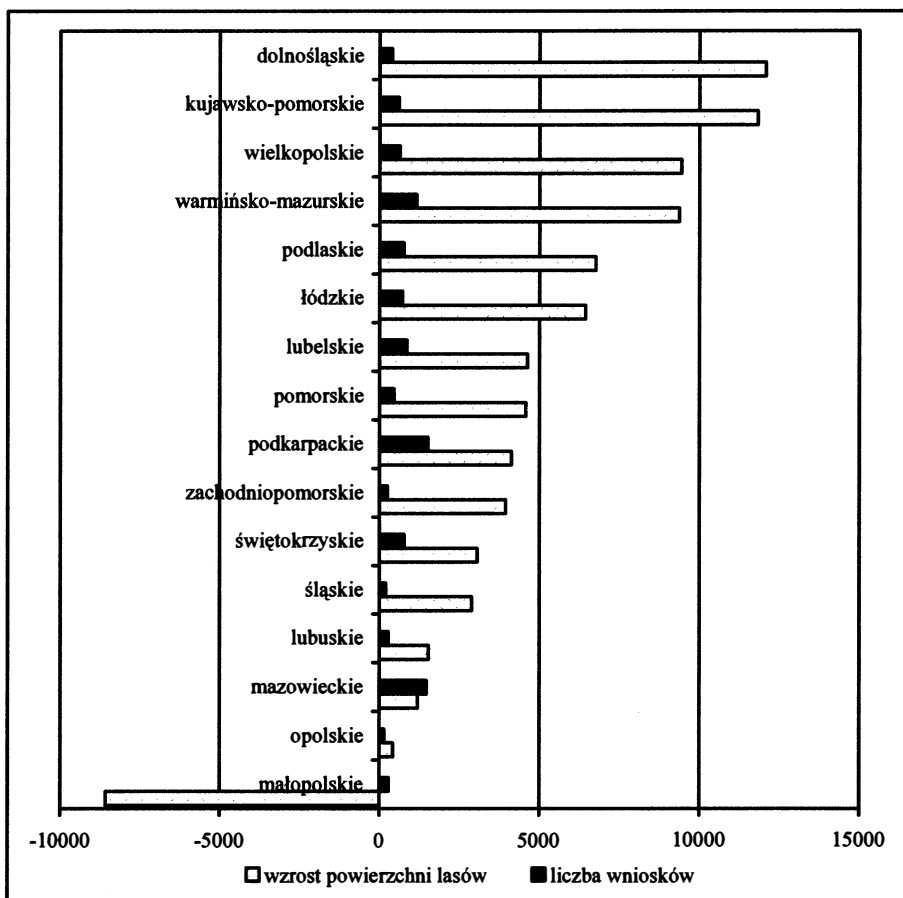
Celem **zalesiania gruntów rolnych**, określonym przez Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich, jest przede wszystkim redukcja zanieczyszczeń odpowiedzialnych za zmiany klimatyczne, dzięki zwiększonemu wiązaniu dwutlenku węgla. Krajowy Program zwiększania Lesistości zakłada zalesianie 24 tys. ha gruntów rolnych rocznie. Wsparciem finansowym objęto zakładanie uprawy leśnej, pielęgnację przez 5 pierwszych lat jej istnienia i rekompensaty z tytułu utraconego dochodu rolniczego.

Pod względem liczby złożonych wniosków, dotyczących zalesiania gruntów rolnych, województwo podlaskie znajduje się na piątym miejscu w kraju. Realizacja tego działania charakteryzowała się od 2004 roku szczególnymi utrudnieniami w postaci braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W związku z tym, wnioskodawcy nie mogli uzyskać wypisów z tegoż planu, które obowiązkowo należało dołączyć do wniosku. Po nowelizacji przepisów w tej sprawie w październiku 2004 roku zainteresowanie rolników tym działaniem wzrosło. W skali kraju złożone wnioski, dotyczące zalesiania gruntów, stanowią 0,6% gospodarstw, w skali województwa 0,8%.

W analizie porównawczej dotyczącej wszystkich województw (wykres 5.) zwraca uwagę województwo małopolskie, w którym pomimo złożonych wniosków (293) powierzchnia gruntów zalesionych w gospodarstwach w latach 2004 – 2006 uległa zmniejszeniu.

Przeważająca część województwa podlaskiego znajduje się na obszarach, gdzie występują ograniczenia produktywności rolnictwa związane z niską jakością gleb, niekorzystnymi warunkami wodnymi, niskim wskaźnikiem zaludnienia i znacznym udziałem ludności związanej z rolnictwem. Na 88 914 zarejestrowanych w województwie producentów rolnych w roku 2005 wnioski o **doплаты w ramach ONW** złożyło przeszło 76% rolników. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił wzrost liczby wniosków o 18,0%. Płatności z tego tytułu wyniosły 84% kwoty płatności bezpośrednich. Rok 2006 wskazuje na dalszy wzrost zainteresowania tą formą wsparcia gospodarstw rolnych. Liczba złożonych wniosków w województwie podlaskim wzrosła o kolejne 2%.

Wykres 5. Wzrost powierzchni lasów i liczba złożonych wniosków w ramach zalesiania gruntów rolnych w latach 2004 – 2006, wg województw

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i ARiMR.

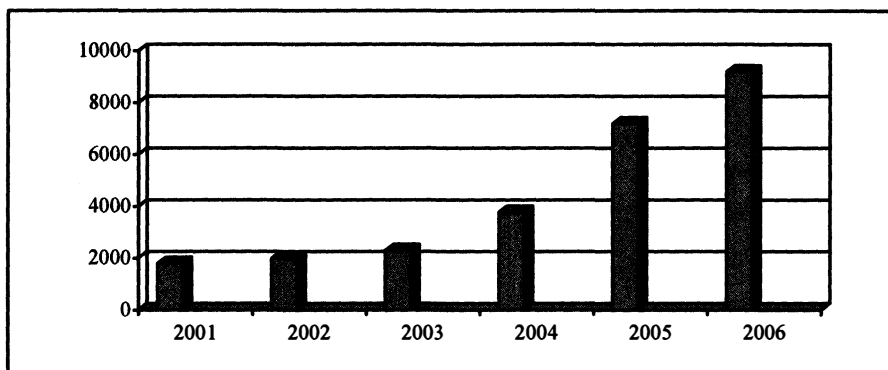
5. Rozwój rolnictwa ekologicznego

W środowiskowych aspektach rozwoju rolnictwa istotną rolę odgrywa rolnictwo ekologiczne. Wprowadza ono nakaz dbania o stan środowiska, wzbogaca różnorodność biologiczną, chroni wody przed związkami azotu. Ze względu na wyższą pracochłonność upraw ekologicznych, korzystnie wpływa także na rynek pracy, przyczyniając się do wzrostu zatrudnienia na obszarach wiejskich, dotkniętych wysokim bezrobociem.

Początkowo zainteresowanie tą formą prowadzenia gospodarstwa było stosunkowo niewielkie. W roku 2001 gospodarstw posiadających certyfikat było w kraju 669, nieco więcej (1118) znajdowało się w okresie przestawiania. Z każ-

dym kolejnym rokiem, dzięki systemowi dopłat i regulacji prawnych zgodnych z wymogami UE, liczba gospodarstw ekologicznych wzrasta (wykres 6.).

Wykres 6. Liczba gospodarstw ekologicznych (z certyfikatem i w okresie przedstawiania) w Polsce w latach 2001 – 2006

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [*Rocznik Statystyczny Rolnictwa...* 2006, tab. 29; 2007, tab. 24].

Pomimo tego wzrostu, określa się, że wykorzystanie potencjału ekologicznego w naszym kraju jest niewielkie. W „starych” krajach członkowskich Unii Europejskiej gospodarstwa ekologiczne stanowią ponad 2% ogólnej liczby gospodarstw [*Polska wieś...* 2006 s.154]. W roku 2006 liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce stanowiła 0,51% ogólnej liczby gospodarstw o powierzchni przekraczającej 1 ha użytków rolnych (wykres 7.).

W najbardziej rozwiniętym, pod względem rolnictwa ekologicznego, województwie zachodniopomorskim odsetek tych gospodarstw nie przekracza 2% (1,82% ogólnej liczby gospodarstw i 4,38% ogółu użytków rolnych w województwie).

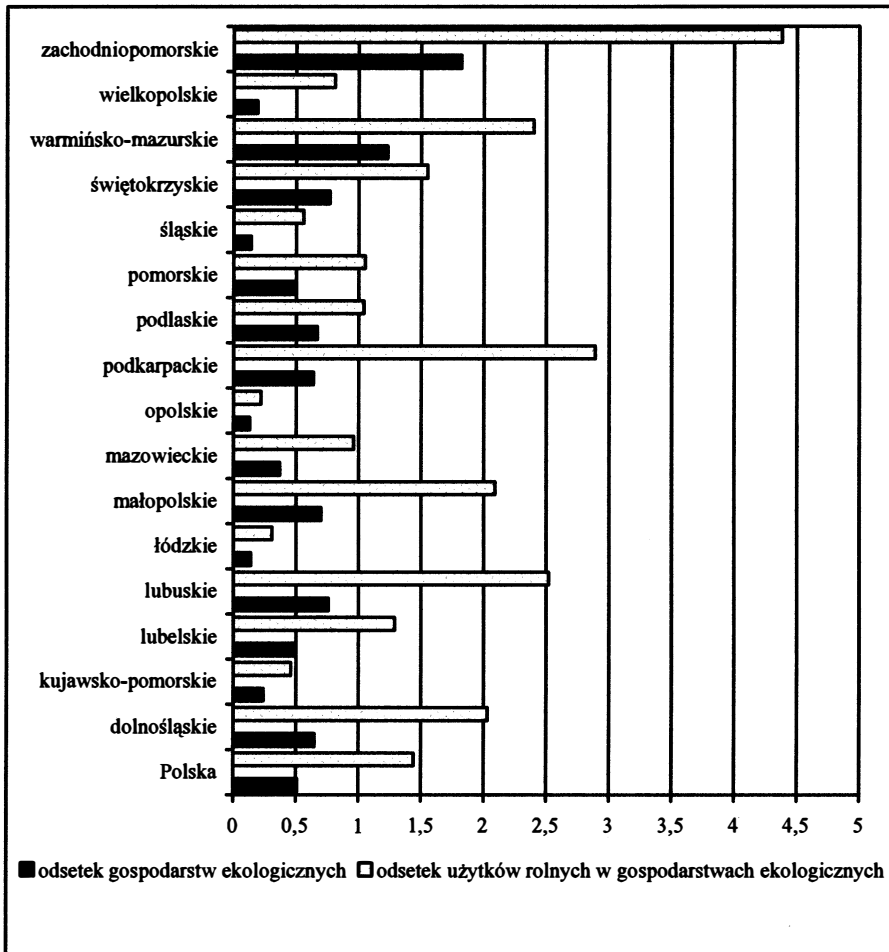
Województwo podlaskie charakteryzuje się stosunkowo niewielką – jak na sprzyjające uwarunkowania przyrodnicze – liczbą gospodarstw ekologicznych.

Znacznie więcej jest takich gospodarstw np. w województwie dolnośląskim czy małopolskim, które charakteryzują się większym zagęszczeniem ośrodków przemysłowych (a zatem także większym zanieczyszczeniem środowiska przyrodniczego), niż województwo podlaskie. Tam rozwojowi rolnictwa ekologicznego sprzyja przede wszystkim rozdrobniona struktura obszarowa i wysokie zasoby pracy w rolnictwie.

Niewątpliwie jedną z istotniejszych barier rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce jest ogólnie niski poziom wykształcenia rolników i związana z tym bariera psychologiczna przeciwko angażowaniu się w nowe i trudne metody produkcji. Wskazuje się także na zaniedbania infrastrukturalne – szczególnie dotyczące sieci kanalizacji na obszarach wiejskich. Najważniejszym jednak czynnikiem

rozwoju rolnictwa ekologicznego jest poziom świadomości konsumentów, poparty określonym poziomem uzyskiwanych przez nich dochodów. To właśnie konsumenci decydują o wysokości popytu na żywność ekologiczną, która z reguły jest droższa niż produkty wytwarzane tradycyjnie.

Wykres 7. Odsetek gospodarstw ekologicznych i gruntów użytkowanych metodami ekologicznymi w poszczególnych województwach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

6. Podsumowanie

Integracja polskiego rolnictwa ze strukturami Unii Europejskiej spowodowała objęcie polskich producentów instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej. W praktyce oznacza to znaczące finansowe wsparcie działalności rolniczej. Efektem tego

jest wzrost intensywności gospodarowania także w rolnictwie województwa podlaskiego. Wzrasta powierzchnia użytków rolnych dzięki zagospodarowywaniu gruntów do tej pory nie użytkowanych rolniczo, powiększa się średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego oraz wzrasta obsada trzody chlewnej i bydła. Wyraźny jest także wzrost nawożenia mineralnego w przeliczeniu na 1 ha UR, choć nie osiąga on jeszcze średniego poziomu krajowego.

Równocześnie widoczne są w rolnictwie działania prośrodowiskowe, finansowane ze środków unijnych. Większe niż średnio w kraju jest zainteresowanie rolników programami rolnośrodowiskowymi oraz zalesianiem gruntów rolniczych. Zastanawia natomiast fakt stosunkowo niewielkiego zainteresowania właścicieli gospodarstw produkcją realizowaną metodami ekologicznymi. Wydaje się, że podstawową tego przyczyną jest niewielkie zainteresowanie konsumentów żywnością ekologiczną z jednej strony, a z drugiej słaby system przetwórstwa i zbytu produktów ekologicznych.

Literatura

Motowidlak U. 2007 *Ekonomiczne problemy rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce*, Łódź.

Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich 2007, Warszawa.

Rolnictwo w województwie podlaskim w 2004 roku 2005, Białystok.

Rolnictwo w województwie podlaskim w 2006 roku 2007, Białystok.

Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu i kierunków działań oraz sposobów realizacji zadań ARiMR w zakresie gospodarowania środkami pochodzącymi z funduszy UE, Dz. U. Nr 102, z 2002 roku, poz. 928 i Dz. U. Nr 222 z 2002 roku, poz. 1866.

Tyburski J., Żakowska-Biemans S. 2007 *Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego*, Warszawa.

Ustawa z 10 lipca 2007 roku o nawozach i nawożeniu, Dz. U. Nr 147, p. 1033.

Polska wieś 2006. Raport o stanie wsi 2006, red. J. Wilkin, I. Nurzyńska, Warszawa.